

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת וישלח

א. מדרש רבה.

פרק לב, פסוקים ט', י"ז:

(י) וַיִּתֵּן בְּיַד עֶבְרָתוֹ עֶבְרָתוֹ לְבָדוֹ וְגוֹ' וְרַחַתְּ שִׁמּוֹ
בֵּין עֶבְרָתוֹ וּבֵין עֶבְרָתוֹ - יִמְהוּ 'וְרַחַתְּ שִׁמּוֹ', אָמַר יַעֲקֹב לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם יִהְיֶה צְרוּת בָּאוֹת עַל בְּנֵי, לֹא תִבְרֵא אוֹתָן זֶה אַחֲרֵי
זֶה, אֲלֵא הֲרַחַתְּ לָהֶם מִצְרוּתֵיהֶם. בָּאוֹתָהּ שָׁעָה נִשְׂאָ יַעֲקֹב אֶת עֵינָיו וְרָאָה אֶת עֶשָׂו
שֶׁהוּא בָּא מִרְחוֹק, וְתָלָה עֵינָיו לְמָרוֹם, בָּכָה וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, וְהִבְטִיחוֹ שֶׁהוּא מוֹשִׁיעוֹ מִכָּל צְרוּתָיו בְּזִכְרוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר:
(תהלים כ"ב) 'עֲנֵךְ ה' בְּיוֹם צָרָה יִשְׁגָּבְךָ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב'.

skel

1. *המדרש מחפש ואולי פסוקים צליהם הוא בונה את רציונותיו, מה אכא פסוקינו המאפשר לו זאת?*
2. *מהו רוח כאן בפסוק ומהו רוח בן פננין חז"ל?*
3. *מה ראה יעקב ומה ביקש מן הקב"ה?*
4. *מה הרציון בכל זה?*

* * *

(יא) קפנתי מכל החסדים. אתה ה' הרבית להיטיב עמי בכל העשרים שנה שהייתי צדיק לכן והגדלתני והעשרתני בחסדיך, אולם ידעתי אני בעלמי שלא הייתי כדאי אפילו לטובות ההמה, כי קטון אני מהיות ראוי לכל החסדים שעשית עמי, וציותר צראותי עתה שלני מלא פחד ורעדה, מכיר אני צזה שקטנתי מכל החסדים וכו', שאין אני כדאי להיות מלוכש בעוון: **בי במקלי**. היא ראייה שמביא על אבדן הכח ההוא, כאומר הרי בעברי את הירדן הזה הייתי עני וחסר כל, ועכ"ז צטחתי צה' כי הוא הרהיב אז בנפשי עוז, ולכן עברתי בשמחה כדרך שכתבנו על פ' וישא יעקב חגליו (לעיל כ"ט א'): **ועתה הייתי**. אבל עתה עם כל העושר שיש כי במקנה ובעבדים הנני דוחג כ"כ פן חצונע עד שהולרכתי לבקש תחבולת כדי להגלל מאחי, ולכן חליתי את עמי לשתי מחנות, כדי להגיל את חלויי אס יחזק עשו על חלויי: **לשני מחנות**. אין כוונתו להגיד צזה את רוב עשרו, כי לא לרצוייס חלקם לשנים אלא לצורך המלחמה, ואף אם הם מחנהו קטן היה חולקו לשנים, והיה לו לומר ועתה הייתי למחנה גדולה, אלא צה להגיד על השתדלותו שהולרך לחזותם מדאגה אך יפול דבר, כמו שכתבנו: (יב) **הצילני נא**. לכן תפול נא תפילתי לפניך שלא תדינני כפי מעשי, אלא שתוסיף להפלא חסדיך עמדי ותילני מיד עשו.

ב. באור ויש"ר.

פרק לב, פסוקים יא'-יג':

בתורת חסד ובהטבת חנס: מיד אחי מיד עשו. לפי פשוטו הוא לתוספת
 ביאור: כי ירא אנכי אתו. וכל החרדה הזאת היא לפי שאני מרגיש בלבי
 יראה גדולה, מה שלא הרגשתי בשאר הסכנות שעברו עלי וזאת אללי אות
 לרעה, כי סר כחך מעלי ואיני יכול עוד להתגבר על פחד לבני: והבני
 אם על בנים. על דרך השאלה יאמר על האיש שהוכה בעבור בניו ובני
 ביתו שהוכו, אף אם הוא בעלמו לא הוכה, וכן יאמר על המלך שהוכה
 במלחמה, בעבור עמו שהוכו, גם כי הוא בעלמו נמלט, וכן כאן יכה אותי
 בזה שיהרוג אם על בניס, גם שכולל אני להמלט מידו: (וג' ואתה אמרת.
 אזל אתה אמרת לי במראה הסולם שתטיב עמי בהרבות זרעי כעפר
 הארץ, ואיך אראה עתה בארץ מולדתי, לכן אף אם איני כדאי, עשה
 למען העוללים והטף האלה שלא חטאו וקיים עם הבטחותיך:

ni ke

1. איך פרשנו מין את תחילת הפסוק?
2. מה הסברו דברי יצק בפסוק יא'?
3. פרשנו מסביר כי דברי יצק בפסוק יב' מראים השוואת ופחדים ke
- היו לו קודם, מה ולא?
4. מה הסברו לפסוק יא' ומה זה מסתדר עם דבריו הקודמים?

* * *

ג. בלי יקר

פרק לב' פסוק יא' :

[י]א קטנותי מפל החסדים. נראין הדברים,
 שיעקב הזכיר לפני ה' יתברך
 שני הבטחות, כמו שפרש רש"י, ואמר: כשם
 שקימת לי הבטחה אחת, כך תקיים לי גם
 השנייה. כי הבטחה ראשונה היתה על
 השמירה, כמו שכתוב: "ושמרתיו בכל אשר
 תלך ושיבתיך אל האדמה הזאת" (לעיל
 כחטו). ואחר שקבר הבטח על השמירה
 ושייבו אל ארץ מולדתו, אם בן מה זה
 שהצריך להבטיחו שנית בבית לכן: "שוב אל
 ארץ [אבותיך ול]מולדתך ואהיה עמך"?
 אלא ודאי שהבטחה זו לא נאמרה על
 השמירה מפל רע בסור מרע, רצה לומר
 להסיר ממנו הרעה, אלא הבטחה זו בעשה
 טוב, והינינו להטיב עמו, לכן אמר כאן במקום
 "ואהיה עמך" - "ואיטיבה עמך", והוא פרוש
 על "ואהיה עמך".

והנה, בענין ההטבה היה לו לומר:
 'ואיטיבה לך', אלא שנקט "עמך",
 להורות שבענין קבלת הטובות צריך להיות
 בעליו עמו במלאכתו, כי האדם צריך לעשות
 בדרך הטבע כל אשר ימצא בכחו לעשות,
 והקב"ה יגמר על ידו ויוסיף לו שפע ברכה,
 כמבאר למעלה בפסוק "ויהי לי שור וחמור"
 (לעיל פסוק ו), וזהו שאמר: "ואיטיבה עמך",
 וזהו ההבטחה השנייה, שהבטיח לשלח את
 הברכה באסמיו. ועל זו ההבטחה אמר: דרך
 הנראה שנתקיימה כבר. ואמר: "קטנותי מכל
 החסדים", כי קטן יעקב ודל כחו מלתלות כל

מציאת הונו ורכושו בכחו ועצם ידו, אלא
 ודאי שחסד אל כל היום הוא עשה לו את
 החיל הזה. והראיה על זה, "כי במקלי עברתי
 את הירדן הזה", והייתי ריקם מפל, כי לא
 היה בידי מאומה כי אם מקלי, "ועתה הייתי
 לשני מחנות". באמרו "ועתה", הורה שדומה
 לו כאלו עשה את כל החיל הזה עתה כהרף
 עין, כי ארבע עשרה שנים עבד בשמי בנותיו
 ושש שנים בצאניו. וכשאמר לו לכן: "נקבה
 שצריך עלי ואתנה" (לעיל לבח), בזמן מעט
 עשה חיל ורכוש גדול זה, אשר כפי הטבע לא
 היה אפשר להשיג הון עתק זה בזמן מעט
 אשר בזה, אם לא כי יד ה' עשתה זאת. ואף
 על פי שיעקב שלח לעשו בהפך זה ממש,
 כמבאר למעלה בפסוק "ויהי לי שור וחמור",
 כחש לו מחמת יראה להוציא דבר שקר מפיו,
 לומר לו שטרם בצאנו כל משך עשרים שנה,
 אבל האמת אינו כן, כי חלילה מלומר שיעקב
 יאמר כחו ועצם ידו עשה לו את החיל הזה.
 וזהו שאמר: "ועתה הייתי לשני מחנות",
 כהרף עין, כי אלו היה לו צאן ובקר בעברו
 כבר את הירדן, הייתי אומר שנתנסף רכושו
 בדרך הטבע, אבל עכשו שהודה שבמקלו
 לבר עבר את הירדן, אם בן אימתי נעשה כל
 הכבוד הזה יש מאין? ודאי מאת ה' היתה
 זאת. על בן בקש: כשם שקימת לי הבטחה
 שנייה זו, כך תקיים לי גם את הראשונה
 שהבטחתי על השמירה, ו"הצילני נא מיד
 אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו". ומלת
 "אתו" מיתרת, אלא שרמזו אל אותו עון
 שחטא במה שהחניף לרשע והפך קדש לחול,
 ו"אתו" קאי על העון.

ויש אומרים, שעל עצמו לא נתירה, כי כבר
הבטח בשמירה, זולת שהיה ירא "פן
יבא והכני אם על בנים", כי המה לא הבטחו
בשמירה.

אלה

1. מה היו שתי ההבטחות ואל איזו מהן יעקב מבקש צתה?
2. למה "צמק"?
3. מה בא יעקב לציון באורו "וצתה הייתי לך אחנות"?
4. מה באה האלה: "אתו" לראש?
5. מה מחדש פרשנו בקטע באחרון?

* * *

ד. תועלות להרלב"ג.

פרק לג' פסוק יט. פרק לד', פסוק א' :

- התועלת הראשון הוא במידות, והוא שאין ראוי לאדם שישתמש בשל אחרים (לג, יט) בהיות לאל ידו. ולזה תראה שהשתדל יעקב לקנות חלקת השדה אשר נטה שם אהלו.
- התועלת השני הוא במידות, והוא שראוי לאדם כשיבוא לגור במקום-מה, שיהיה (לג, יט) משאו ומתנו עם הנכבדים שבמקום ההוא, כדי שתתקרב דעתם לו, ויהיה בזה יותר בטוח מהיזקי העם. ולזה תמצא שקנה יעקב חלקת השדה מיד נשיא העיר, וכן לזאת הסיבה קנה אברהם שדה עפרון שהיה מושל בארץ ההיא.
- התועלת השלישי הוא במידות, והוא שראוי לאדם שלא יהיה מפזר ממונו יותר (לג, יט) מהראוי, אבל יספיק לו ההכרחי. הלא תראה כי יעקב אבינו הספיק לו לנטות שם אהלו אל מקום בלתי רחב מאד. וכבר יורה על זה, שכבר קנה אותו בדמים מועטים.
- התועלת הרביעי הוא במידות, והוא שאין ראוי לאשה שתצא מביתה. הלא תראה (לד, א) מה שקרה לדינה בצאתה לראות בבנות הארץ, עד שכמעט היה זה סיבה להשמיד כל בית אביה, לולא ה' שהיה להם⁶⁰.

אלה

1. קרא שם את פסוק לד', איך פרשנו מבין את הפסוק ומה הוא רוצה לאלפנו בו בינה?
2. למה דברים שונים לומר פרשנו מן הפסוק הזה, מה הקשר ביניהם?
3. לומר חמור לומר פרשנו מפסוק א' בספר לד', מה בצט הוא רוצה כאן?

* * *